

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13926312>

Komilov Furqat Solijon o'g'li

Chet tilini o'qish kompetensiyasi nimadan iborat? Agar siz o'quvchilaringizning o'qish qobiliyatlarini muntazam ravishda rivojlantirmoqchi bo'lsangiz, bu savolga javoblar yordam berishi mumkin. Shuning uchun, iltimos, chet tilingizdagi o'qish qobiliyatingiz birinchi tilingizdagi o'qish qobiliyatingizdan qayerda farq qilishi va qaysi jihatlari bilan o'xshashligi haqida o'ylab ko'ring.

Taxminlarga ko'ra, topshiriqdagi taqqoslash yaxshi gapiradigan chet tilida o'qish qobiliyati asosan birinchi tilda o'qishga mos kelishini ko'rsatdi. Agar siz o'zingizning birinchi tilingizda gazeta matnini o'qiyotgan bo'lsangiz ham, siz notanish so'zlarga duch kelishingiz yoki so'z tartibini darhol dekodlay olmaysiz. Baribir matnni tushuning, lekin odatda u haqida to'xtalmang. Bunda siz "bo'shliqlarni qoldirish uchun jasorat" ko'rsatasiz. Faqat tushunish xavf ostida bo'lganda siz jumlaning ikkinchi yoki hatto uchinchi marta o'qiysiz yoki notanish so'zning ma'nosini bilib olasiz. Talabalar ham ko'pincha birinchi tilda o'qish, tinglash va tinglash-vizual tushunishda o'zlashtirgan ko'nikmalaridan foydalanishlari mumkin. Biroq, ayniqsa boshlang'ich darajada o'qiyotganda, chet tilida o'qish ham birinchi tildagi o'qishdan sezilarli darajada farq qilishi mumkinligi ayon bo'ladi. Ehtimol, siz so'zma-so'z o'qish va o'quvchilar barcha notanish so'zlarni tushunish va qidirish zarurligini yaxshi bilasiz, ayniqsa yangi boshlanuvchilar bilan bo'lgan darslaringizdan.

Birinchi tilda va chet tilida o'qish o'rtasidagi farq va o'xshashliklar biz keyingi vazifada sizga ko'rsatadigan qisqa nazariy matn mavzusidir. Matn umumiy o'qish va chet tilida o'qish jarayonida qanday jarayonlar sodir bo'lishi haqidagi savolga bag'ishlangan.

O'qish murakkab jarayon bo'lib, unda o'quvchi turli xil harakatlarni parallel yoki juda tez birin-ketin amalga oshiradi. Bir tomondan, til bilan bog'liq jarayonlar rol o'ynaydi: tovushlarga harflar tayinlanadi, so'zlar birlik sifatida aniqlanadi, jumla ichida havolalar qilinadi, gapning ma'nosi tushuniladi va hokazo. Oqilona mashq qilingan o'quvchilar bilan bu jarayonlar ishlaydi. avtomatik ravishda birinchi tillarida, ya'ni o'quvchilar bu qadamlardan xabardor emaslar. Chet tilini bilish ma'lum darajadan tashqariga chiqmasa, chet tilida o'qishda bu boshqacha bo'lishi mumkin. Chet tilida o'qiyotganda, o'quvchilar alohida lingvistik belgilar yoki so'zlar bilan kurashishlari mumkin va bu ularning o'qish tezligini sezilarli darajada sekinlashtiradi.

Biroq, lingvistik belgilarni tahlil qilish o'qish jarayonining faqat bir qismidir. Ushbu asosiy faoliyatdan tashqari, tushunish jarayonlari ham mavjud: o'quvchilar matn, kengroq kontekst va dunyo haqidagi bilimlarini faollashtiradilar va o'qish strategiyalaridan foydalanadilar. Bunga, masalan, doimiy ravishda taxminlar qo'yish va ularning bilimlari va matni yordamida tekshirish kiradi. Shu sababli, o'quvchilar o'z bilimlari va matndan olingan

ma'lumotlar o'rtasidagi interfaol jarayonda o'z matnlarini qurishlari haqida ham gapiradi (qarang. Westhoff 1997). O'qish strategiyalari haqida gap ketganda, o'qish jarayoni bilan bevosita bog'liq bo'lganlar (ular kognitiv strategiyalar deb ataladigan) va o'z o'qish jarayonini boshqarish va boshqarish uchun ishlatiladiganlar (ular metakognitiv strategiyalar deb ataladi) o'rtasida farqlanadi.). Agar gazetani o'qiyotganda, matn nima haqida bo'lishi mumkinligi haqida faraz qilish uchun sarlavhadan foydalansam, men kognitiv strategiyadan foydalanaman. Agar matnni diqqat bilan o'qishga qaror qilsam, o'zimning o'qish jarayonimni boshqaraman va metakognitiv strategiyadan foydalanaman. O'qiyotganda, diqqatni til bilan bog'liq jarayonlarga ham, tushunish jarayonlariga ham qaratish kerak. Birinchisi asosan birinchi tilda avtomatik va ongsiz ravishda ishlaydi, shuning uchun tez o'qish tezligi mumkin. Chet tilida bu dastlab bunday emas. Bu farqdan tashqari, birinchi tilda o'qish va chet tilida o'qish o'rtasida ko'plab o'xshashliklar mavjud. Shunday qilib, biz ikkalasi uchun (ko'pincha o'xshash) strategiyalardan foydalanamiz. Bunday strategiyalar yordamida nafaqat o'qish, balki eshitish, eshitish va vizual tushunish ham boshqariladi. Bu boshlang'ich sohada boshlanadi, lekin ilg'or sohada ham hal qiluvchi rol o'ynaydi. Keyingi kichik bobda siz retseptiv ko'nikmalarni qo'llab-quvvatlash strategiyalari bilan batafsilroq tanishasiz.

Biz, ehtimol, yangi boshlanuvchilar matnlarni o'qish yoki tinglash matnlarini so'zma-so'z tushunishga harakat qilishlarini allaqachon kuzatamiz. O'qish paytida ular ko'pincha barcha notanish so'zlarni qidirish uchun lug'atdan foydalanadilar: birinchi tillaridan farqli o'laroq, o'quvchilarda bo'sh joy qoldirish uchun jasorat etishmaydi". Bu o'qish jarayonining juda sekinlashishiga olib keladi va tinglashda o'quvchilar ko'pincha ko'zlarini yo'qotadilar. matn konteksti O'quvchilar alohida so'zlar va tuzilmalarni dekodlashga e'tibor qaratadilar, shuning uchun gap va matn darajasidagi umumiy kontekstni idrok eta olmaydi yoki tushunib bo'lmaydi, ko'pincha erishilmaydi. Agar siz sinfda retseptiv ko'nikmalarni rivojlantirmoqchi bo'lsangiz, bu o'quvchilarni strategiyalardan xabardor qilish va ularga yangi strategiyalarni o'rgatish muhim ahamiyatga ega. Bu boshlang'ich darajadan boshlanadi, lekin yuqori darajada ham muhim rol o'ynaydi.

O'qishda o'qish strategiyalarining muhim roli allaqachon muhim bo'lgan. Shu nuqtai nazardan, siz ham juda qiyin matnni yaxshiroq tushunish uchun o'qish strategiyalaridan ongli ravishda foydalanishni boshdan kechirdingiz. Strategiyalarga kelsak, Westhoff vazifalar va mashqlar bilan rag'batlantiriladigan "fikrli harakatlar" haqida gapiradi (1997, 29-bet). Shuning uchun strategiya o'rganish maqsadi (bu holda matnni tushunish) rejalashtirilgan protsedura sifatida tushuniladi. erishildi. Strategiyaning aniq bajarilishi bu o'rganish texnikasi, ya'ni strategiyaning ko'rinadigan, kuzatiladigan qismidir. Strategiyalar ehtiyoj va vaziyatga qarab farq qilishi mumkin. Biroq, ular har doim o'qish, tinglash yoki tinglashni nazorat qilish va ko'rish va tushunishdagi muvaffaqiyatni oshirish maqsadiga ega.

Biroq, o'quvchilar tomonidan qo'llaniladigan har bir strategiya maqsadga olib kelmaydi: Agar siz yuqoridagi matndan biron bir ma'lumotni tasodifiy tanlab, uni struktura diagrammasiga kiritgan bo'lsangiz, bu matnni tushunishga hissa qo'shmagan bo'lar edi.

Faoliyat tushunishga yordam berish uchun oqilona qo'llaniladigan strategiyalardan foydalangan holda amalga oshirilishi kerak. Shu nuqtai nazardan, mazmunli degani, o'quvchi matni (yaxshiroq) tushunish uchun keyinchalik ushbu strategiyani haqiqiy vaziyatda qo'llashi mumkin.

Har xil turdagi strategiyalar mavjud. Ikkisi alohida ahamiyatga ega: bir tomondan, kognitiv strategiyalar deb ataladigan; Bular o'qish, tinglash yoki tinglash-ko'rish jarayoni bilan bevosita bog'liq bo'lgan va to'g'ridan-to'g'ri tushunish uchun xizmat qiladigan narsalardir. Boshqa tomondan, metakognitiv strategiyalar mavjud. Bular yordamida o'quvchilar tushunish jarayonini tashkil qiladi va nazorat qiladi.

Kognitiv strategiyalarga misollar:

☐ so'zlarni aniq tahlil qilish (masalan, qo'shma so'zlar),

☐ notanish so'zlarni ochish uchun kontekstdan foydalaning,

☐ noma'lum so'zlarga e'tibor bermaslik,

☐ havolalarni tushunish uchun matn qismlarini qayta o'qing, tinglang yoki eshiting-ko'ring;

☐ axborotni umumlashtirish yoki tizimlashtirish,

☐ ma'lumotni tasavvur qilish,

☐ Taxmin qilish yoki tekshirish uchun rasm ma'lumotlaridan foydalaning yangi ma'lumotlarni o'z bilimlari bilan bog'lash.

☐ Metakognitiv strategiyalarga misollar:

☐ o'qish, tinglash yoki tinglash-ko'rish jarayonini o'zingiz rejalashtiring (qadamlar va strategiyalarni belgilangan, oldingi bilimlarni faollashtirish va h.k.), o'qish, tinglash yoki tinglash-ko'rish (takrorlash, keyinga qoldirish, o'tkazib yuborish va h.k.) jarayonini nazorat qilish;

☐ natijalarni nazorat qilish (muammolarni aniqlash, tezislarni tekshirish. Natijalar baho bering).

Darsliklarda topshiriqlar va mashqlarni ishlab chiqishda darslik mualliflari o'quvchilarni rag'batlantirmoqchi bo'lgan strategiyalar haqida o'ylashadi. Shunga qaramay, o'qituvchi sifatida darslikdagi topshiriqlar va mashqlar o'quvchilaringizni oqilona strategiyalardan foydalanishiga olib kelishiga shunchaki ishonib bo'lmaydi. Ehtimol, vazifa yoki mashq o'quvchilaringiz umuman bilmagan va shuning uchun foydalanishni o'ylamaydigan strategiyani rag'batlantirish uchun mo'ljallangan. Shuning uchun, o'qituvchi sifatida, har doim o'zingiz uchun muayyan vazifalar va mashqlar qaysi strategiyalarni rag'batlantirishi yoki rag'batlantirishi mumkinligini o'ylab ko'rish muhimdir. Bundan tashqari, berilgan maqsad uchun mantiqiy strategiyani qo'llashda o'quvchilarni qanday qo'llab-quvvatlash haqida o'ylash kerak. Buning uchun siz qaysi strategiya(lar) ma'lum bir o'quv faoliyatini rag'batlantirishni maqsad qilganini aniqlay olishingiz kerak.

Buni mashq qilish uchun Gyote-Institut arxividagi eski videoni ko'ring, unda o'qituvchi o'qishni tushunish bo'yicha sinfdagi vaziyatni ko'rsatadi, unda o'qituvchi o'quv mashg'ulotlarini taklif qiladi, ular orqali maxsus o'qish strategiyalari qo'llaniladi.

O'quvchilar oqilona strategiyalarni qo'llash orqali har bir darajadagi o'qish, tinglash va tinglash-vizual qobiliyatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatish imkoniyatiga ega. Agar siz sinfda o'qish, tinglash va tinglash-vizual tushunishning retseptiv qobiliyatlarini rivojlantirishni istasangiz, strategiyalardan xabardor bo'lish va yangi strategiyalarni o'rgatish muhimdir. Buni strategiyalardan foydalanishni rag'batlantiradigan boshqariladigan tadbirlardan foydalanish orqali amalga oshirish mumkin.

Bunday boshqariladigan tadbirlar, shuningdek, o'quvchilarni o'qish, tinglash va tinglash-ko'rish uslublaridan foydalanishga undashni o'z ichiga olishi mumkin, bu esa samarali strategiyalardan foydalanishni rag'batlantiradi yoki samarasiz strategiyalardan foydalanishga to'sqinlik qiladi. Bu haqda keyingi kichik bobda ko'proq bilib olasiz.

Talabalarga matnlarni tushunishlariga nima yordam berishi mumkinligi haqida fikr berish uchun siz endi darsliklardan beshta turli parchalarni ko'rib chiqasiz va keyingi mashg'ulotda faoliyat qanday strategiyalarni taklif qilishini ko'rib chiqasiz. Birinchidan, darslikdan parchalar:

Masalan, biz juda ko'p vazifalarni hal qildik. Aks holda, o'qish paytida so'raladigan turli xil vazifalar haqida taassurot qoldirishning iloji bo'lmasdi. Keyingi turdagi vazifalarga, ya'ni yanada ilg'or va chuqurroq vazifalarga o'tishdan oldin, biz yordamchi vazifalar bilan bog'liq holda muhim deb hisoblaydigan ikkita jihatni qisqacha tushuntirmoqchimiz: Bir tomondan, tez-tez ishlatiladigan vazifa turi mavjud. "Matn bo'yicha savollar" va boshqa tomondan, tinglash va eshitish va ko'rish uchun yordamchi vazifalar mavjud.

O'zingiz bilganingizdek, eng keng tarqalgan topshiriq turlaridan biri bu matn haqida savollar berishdir. Afsuski, savollar ko'pincha batafsil ma'lumotni so'raydi. Bu o'quvchilarga matn haqida umumiy tushunchani shakllantirishga yordam bermaydi. O'quvchilarga matn bo'yicha savollar berishlari va ularga javob berishlariga ruxsat berish yaxshiroqdir. Bu birinchi tilda o'qishga juda o'xshaydi va o'quvchilarni haqiqiy o'qish holatlariga eng yaxshi tayyorlaydi. Bunday real hayotiy vaziyatda ular avvalo o'qishga bo'lgan qiziqishlarini aniqlashlari kerak, so'ngra matnni o'qishga bo'lgan qiziqish bilan bog'liq holda o'qishlari kerak (bu haqida ko'proq ma'lumot olish uchun Westhoff 1997, 19-betga qarang).

Bizning misollarimizda asosan o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor qaratildi. Biroq, ko'pincha, bir xil yoki o'xshash turdagi vazifalar audio va audio-vizual matnlar uchun ham taklif etiladi, chunki yozma matnlarni, shuningdek audio matnlarni va audio-vizual matnlarni tushunish uchun ko'plab strategiyalardan foydalanish mumkin. Vazifalar va o'quv faoliyati tegishli vositaga va uning maxsus xususiyatlariga moslashtirilgan yoki tinglash va tinglash-ko'rishning o'ziga xos strategiyalarini qo'llash kerak bo'lgan og'ishlarni topasiz:

1. Audio matnlar yoki audio-vizual matnlar yordamida o'quvchilardan ko'pincha birinchi tinglash paytida eslatma olishlari so'raladi. O'quvchilar ushbu eslatmalarni batafsilroq ko'rsatishlari mumkin: masalan, A. Men bu ma'lumotni to'g'ri tushunganimga aminman. B. Men buni tushunaman deb o'ylayman. C. Men bu so'zni tushunmadim, lekin bu muhim deb o'ylayman.

2. Notanish so'zlarni ikkinchi tinglashdan oldin qidirish va eslatmalardan qaysi ma'lumot ikkinchi marta e'tiborni jalb qilishini rejalashtirish uchun foydalanish mumkin, birinchi eshitishda to'g'ri tushunilmagan ma'lumotni endi tushunish uchun.

3. Ko'pincha o'quvchilarga matnni tinglashda matndagi hikoyaga ko'ra rasmlarni tartibga solish yoki matndagi bo'shliqni to'ldirish vazifasi ham beriladi. Shunday qilib, tushunish ko'rgazmali qurollar (tasvirlar) yoki matn yordami (matnni yopish) bilan qo'llab-quvvatlanishi yoki tekshirilishi mumkin.

4. Filmlar bilan ishlaganda, masalan, ikkita axborot kanali tasvir va tovushdan didaktik tarzda vazifalarni bajarishda ularni avvalo alohida ko'rib chiqish mantiqan to'g'ri keladi: o'quvchilar dastlab filmni tovushsiz yoki tasvirsiz ko'radilar va ularning mazmuni haqida taxminlar qiladilar. Shu bilan birga, ularga kanallar tasviri va ovozi tushunishni turli yo'llar bilan qo'llab-quvvatlashini anglash uchun ularga tegishli qabul qilish jarayonlari haqida fikr yuritishga ruxsat berilishi mumkin.

To'g'risini aytganda, keyingi va chuqur vazifalar endi matnlarni tushunishni qo'llab-quvvatlashga xizmat qilmaydi, balki boshqa va/yoki qo'shimcha maqsadlarni ko'zlaydi. Siz o'qish, tinglash yoki tinglash orqali olingan yangi ma'lumotlardan, shuningdek, o'zingiz bilgan ma'lumotlardan keyingi muhokamalar, ijodiy topshiriqlar va hokazolar uchun turtki sifatida foydalanasiz. Matndagi yangi ma'lumotlarni o'zingizning oldingi bilimlaringiz bilan bog'laganingizda (ishlab chiqish) , bu dastlab tushunish haqida; ammo bu vazifalar ko'pincha nutq va yozishning samarali ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Keyingi muloqotning bunday shakllari matnni qayta ishlashni yakunlaydi.

Darsliklardan aniq misollardan foydalanib, siz endi tushunishni tayyorlaydigan va qo'llab-quvvatlaydigan bir qator tipik vazifalar bilan tanishdingiz. Bundan tashqari, siz endi yanada chuqurroq vazifalar bilan tanishasiz. Darsligingizdagi matnlar uchun taklif qilingan topshiriqlar o'quv guruhingiz uchun har doim ham etarli yoki mantiqiy ko'rinmaydi. Keyin, masalan, matnni qanday engillashtirishingiz, real vaziyatlarni tushunish jarayonlarini o'rgatish yoki keyingi muloqotni rag'batlantirish haqida o'ylashingiz kerak.

Shu maqsadda va matnlarni didaktikashtirish bilan bog'liq keyingi kichik bobga tayyorgarlik ko'rayotganda, biz sizning e'tiboringizni bevosita o'quvchilarning o'qishni tushunishlarini qo'llab-quvvatlash uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan o'quv faoliyatiga qaratmoqchimiz. Sizdan ba'zi o'quv mashg'ulotlarini o'zingiz ishlab chiqishingizni so'raymiz. Bu sizga darslikda taklif qilingan narsalarga qo'shimcha ravishda o'qish, tinglash yoki tinglash-vizual matnlarni izlashga va ularni didaktikashtirishga yordam beradi. Shuningdek, siz o'quvchilaringizga topshiriqlar orqali matnlarni tushunishlariga yordam berishingiz kerak. O'quv faoliyati o'quvchilarni (ma'lum) strategiyalardan foydalanishga undashiga ishonch hosil qiling.

Ushbu kichik bo'limda biz sizga o'quvchilarni nemis tilidagi o'qish, tinglash va tinglash-vizual matnlarni tushunishlarini qo'llab-quvvatlash uchun mo'ljallangan vazifalarni taqdim etdik. Matnlarni qabul qilishni rag'batlantirish uchun juda ko'p turli xil vazifalar va mashqlar mavjud bo'lib, ular ko'pincha "oldin-keyin" mezonlariga ko'ra bo'linadi. Vazifaning

qo'llanilgan vaqti bo'yicha ushbu tasnifdan ham foydaliroq keyin vazifalarni tasniflash Buni hisobga olgan holda, vazifalarni tushunishga tayyorlaydigan va qo'llab-quvvatlaydigan vazifalarga, shuningdek, keyingi va chuqurlashtiruvchi vazifalarga bo'lish mumkin.

Darsliklarda ko'pincha matnlardan o'quv matnlari sifatida ko'proq foydalaniladi. Keyin siz lingvistik va grammatik hodisalar bilan tanishishni maqsad qilasiz. Asosiy tushunish ko'nikmalarini o'rgatish va targ'ib qilish e'tibordan chetda. Shuning uchun o'qishni tushunish strategiyalarini ongli ravishda o'rgatish foydalidir, shunda o'quvchilar sinfdan tashqarida ham matnlarni o'qishlari va tushunishlari mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Hans u.a. (2014): Deutsch als fremde Sprache. Deutsch Lehren Lernen. Band München: Klett-Langenscheidt.

2. ANSKEIT, Nadine (2012): WikiWiki in die Schule. Unterrichtsbeispiele und Praxiserfahrungen zum Einsatz von Wikis in der Schule. In: BEISSWENGER, Michael/ANSKEIT, Nadine / STORRER, Angelika (Hrsg.): Wikis in Schule und Hochschule. Boizenburg: Verlag Werner Hülsbusch. Reihe E-Learning". S. 13-46.

3. BALLWEG, Sandra u.a. (2013): Wie lernt man die Fremdsprache Deutsch? Deutsch Lehren Lernen. Band 2. München: Klett-Langenscheidt.

4. BAUSCH, Karl-Richard / CHRIST, Herbert / KÖNIGS, Frank (Hrsg.) (2003): Der Gemeinsame europäische Referenzrahmen für Sprachen in der Diskussion. Tübingen: Narr.

5. BIEBIGHAUSER, Katrin (2011): Landeskundliches Lernen in der virtuellen Welt Second Life- Ein Forschungsprojekt im Bereich Deutsch als Fremdsprache. In: KÜPPERS, Almut/SCHMIDT, Torben / WALTER, Maik (Hrsg.): Inszenierungen im Fremdsprachenunterricht: Grundlagen, Formen, Perspektiven. Braunschweig: Diesterweg. S. 208-220.

6. BIECHELE, Markus u.a. (2003): Internet-Aufgaben Deutsch als Fremdsprache. Klett Computerpraxis Fremdsprachen. Stuttgart: Klett.

7. BIECHELE, Markus/ PADROS, Alicia (2003): Didaktik der Landeskunde. Fernstudieneinheit 31. Berlin/München: Langenscheidt.

8. BRAND, Linda / KRESIN-MURAKAMI, Jutta / PECHATSCHECK, Karl (1996): Die Schöne ist angekommen. Stuttgart: Klett.